

TÖZSÉR ANETT

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYAR FELSŐOKTATÁSI TÉR KIHÍVÁSAI ÉS POTENCIÁLJA, DÖNTÉSHOZÓI INTERJÚKON KERESZTÜL (2. RÉSZ)

A KÜLHONI MAGYAR FELSŐOKTATÁS JELLEMZŐI

A 2000-es évek első évtizedében zajló intézményalapítási folyamat következtében ma már mindegyik nagyobb régióban megtalálhatóak „önálló, új magyar nyelvű felsőoktatási intézmények, vagy folynak állami magyar nyelvű felsőoktatási képzések” (CSETE ET AL 2010: 138).

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2018-as adatai alapján Erdélyben és a Partiumban (Romániában) magyar tannyelvű felsőoktatási osztatlan alap- és mesterképzések vannak a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Csíkszeredai, Marosvásárhelyi és Kolozsvári Karán; a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem Bölcsészettudományi és Művészeti, Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán; a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Biológia- és Geológia-, Bölcsészettudományi, Fizika-, Földrajz-, Jogtudományi, Kémia- és Vegyészmérnöki, Környezettudományi és Környezetmérnöki, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karán, Matematika- és Informatika-, Politika-, Közigazgatás- és Kommunikációtudományi, Pszichológia- és Neveléstudományok, a Református Tanárképző Karán, a Római Katolikus Teológiai,

Színháztudomány- és Televízió-, Szociológia- és Szociálismunkás-képző Karán, Testnevelés- és Sport-, Történelem- és Filozófia Karán; a Nagyváradai Egyetem Társadalomtudományi Karán és a Bukaresti Egyetem Idegen Nyelvek és Irodalmak Karán; a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem Általános Orvostudományi, Fogorvosi és Gyógyszerészeti Karán; a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetemen és a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben (EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA 2018).

Felvidéken (Szlovákiában) magyar tannyelvű felsőoktatási képzés található a révkomarómi Selye János Egyetemen; a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karán; a pozsonyi Comenius Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén; az Eperjesi Egyetem Magyar Nyelv és Kultúra Intézetében.

Kárpátalján (Ukrajnában) magyar tannyelvű felsőoktatási képzést folytat a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán-Magyar Oktatási-Tudományos Intézete.

Vajdaságban (Szerbiában) magyar tannyelvű felsőoktatási képzések vannak az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karán és az

Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karán; részben magyar tannyelvű felsőoktatási képzések zajlanak az Újvidéki Egyetem Közgazdasági Karán; Építőmérnöki Karán; Természettudományi és Matematika Karán; Jogtudományi Karán; Orvostudományi Karán; Műszaki Tudományok Karán; a Belgrádi Egyetem Filológiai Karán; valamint a Szabadkai Műszaki Szakfőiskolán; a Szabadkai Óvóképző Főiskolán; az Újvidéki Művészeti Akadémián.

Muravidéken (Szlovéniában) magyar tannyelvű felsőoktatási képzést folytat a Maribori Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke. Horvátországban magyar oktatási nyelvű felsőoktatási képzés létezik a Zágrábi Egyetem Általános Nyelvészeti és Orientalisztikai Intézetének Hungarológiai Tanszékén, illetve az eszéki J.J. Strossmayer Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén (EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA 2018).

Becsléseink szerint azokban az erdélyi felsőoktatási intézményekben, amelyekben magyar nyelvű képzés is működik, összesen mintegy 55 ezer hallgató tanul. A magyar nyelven is oktató szlovákiai felsőoktatási intézményekbe becsléseink szerint kb. 37 ezer

fő jár – ez a szám azonban magába foglalja a szlovák nyelven tanuló diákokat is. A vajdasági, magyar nyelven is oktató felsőoktatási intézmények teljes hallgatói létszáma meghaladja az 50 ezer főt (NSKI ADATGYŰJTÉS 2019).

Arra vonatkozóan pontos számadatokkal nem rendelkezünk, hogy a magyar nyelven (is) oktató külhoni felsőoktatási intézményekbe hány magyar nemzetiségű hallgató jár. Az NSKI kutatásai alapján azonban becsléseket tehetünk erre vonatkozólag. Jelenleg a magyarországi felsőoktatási intézmények hallgatói létszáma 247 008 fő, oktatói létszáma pedig 23 110 fő (OH FIR 2019). Mindehhez viszonyítva 17,5 százalékot tehet ki a Kárpát-medencében működő, külhoni magyar nyelvű felsőoktatási intézmények hallgatói létszáma (NSKI 2019A).

A Kárpát-medence magyar nyelvű képzéseit folytató külhoni felsőoktatási intézményei közül igazán nagy egyetemnek a Közép-Európa egyik legnagyobb oktatási és kutatási központjaként számot tartott, több mint 50 000 hallgatóval rendelkező Újvidéki Egyetem mellett a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem számít. Utóbbiba a 2017/2018-as tanév tavaszi félévében 44 676 hallgató járt, amelynek azonban csak töredéke a magyar hallgató (5 610 fő). Az összes hallgató számát tekintve közepes nagyságú egyetemnek mondható a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem (2 329 hallgató) és a komáromi Selye János Egyetem (1 731 hallgató). A többi intézmény – mivel csupán egy-egy tanszéket foglal magába – kicsinek mondható, hallgatóik összlétszáma nem éri el az ezer főt. A vizsgált intézmények közül 4-nek az oktatási nyelve (az egyéb idegennyelvű programokat nem számolva) kizárólag magyar (Partiumi Keresztény Egyetem, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Selye János Egyetem, Újvidéki Egyetem Magyar Nyelvű Tanítóképző Kar), 3-nak az oktatási nyelve részben magyar, azaz intézetre, szakokra korlátozódik, illetve vegyes (Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, Szabadkai Műszaki Szakfőiskola). Az intézmények többsége kizárólag nappali tagozatos képzést folytat. Levelező képzést a Selye János Egyetem, távoktatást pedig a Babeş–Bolyai Tudományegyetem indít.

Az oktatói létszám tekintetében a Babeş–Bolyai Tudományegyetem emelkedik ki (313 oktató). Magasnak

mondható az oktatói létszám a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen, az egy oktatóra jutó hallgatók száma 12,07. A Selye János Egyetemen 128 oktató működik, és 13,52 az egy oktatóra jutó hallgatói szám. A többi intézményben – ismét a fakultás, illetve tanszékjellegből fakadóan – nem éri el a 100-at az oktatók száma (NSKI 2019B).

Magyarországi felsőoktatási intézmények kihelyezett képzési megtalálhatók az alábbi településeken: Székelyudvarhely, Csíkszereda, Dunaszerdahely, Révkomárom, Beregszász, Szabadka, Zenta és Zombor (FOKOZATVÁLTÁS A FELSŐOKTATÁSBAN. KÖZÉPTÁVÚ SZAKPOLITIKAI STRATÉGIA 2016, EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA 2018).

A FELSŐOKTATÁSI INFORMÁCIÓS RENDSZER (FIR) ÉS A TEMPUS KÖZALAPÍTVÁNY (TKA) adatbázisából nyert adatok összesítése alapján Magyarországra 2017 őszén 32 309 külföldi hallgató érkezett a teljes és a részképzésekre együttesen, ennek 22 százaléka (6 950 fő) négy szomszédos országból, Romániából, Szlovákiából, Szerbiából és Ukrajnából érkezett.

A magyarországi hallgatók közül teljes képzésben körülbelül 13 ezren tanulnak külföldön, ebből becslésünk szerint valamivel több, mint félezer lehet azoknak a száma, akik Erdélyben, és közel ugyanennyi azoké, akik a Felvidéken tanulnak. A vizsgálataink szerint Szerbiában teljes képzésben nem tanul egyetlen magyarországi hallgató sem.

A teljes képzéshez képest a rendelkezésre álló adatok alapján a külföldi hallgatók töredéke vesz részt Magyarországon részképzésben (A Stipendium Hungaricum ösztöndíjasok nélkül kb. 2 033 fő). A külhoni magyar területekről részképzésre Erdélyből érkeznek a legtöbben (kb. 735 fő), ezt követik a felvidéki (kb. 338 fő), majd a szerbiai (kb. 296 fő) és a kárpátaljai (kb. 269 fő) hallgatók. A Tempus Közalapítvány adatai alapján részképzésben összesen 5 852 hallgató tanul külföldön az EU ösztöndíjprogramoknak köszönhetően. A részképzésben külföldön tanuló magyarországi hallgatók aszerinti megoszlásáról, hogy mely országban tanulnak, nincsenek adataink, így a szomszédos országokban való előfordulásukat sem tudjuk megbecsülni (NSKI 2019B).

Az európai oktatási mobilitási programok, illetve az 1990-es években megvalósított bolognai folyamat azt a célt szolgálták, hogy létrejöjjön egy olyan

közös oktatási tér Európában, ahol az intézmények átjárhatók, a diplomák egyenértékűek, az oktatási rendszer rugalmas tanulási utakat kínál minden korosztálynak, az oktatói és hallgatói mobilitás napi gyakorlat, az intézmények mind nemzetközibbé válnak. Az EU-hoz csatlakozó országoknak az oktatási határok könnyebb átjárhatósága miatt ez a folyamat különösen előnyös (CSEKEI 2010). Ennek ellenére azonban a Kárpát-medence mindegyik országának kihívást jelentett és jelent a – gyakran a kétciklusú képzés szinonimjaként emlegetett – bolognai rendszerre való átállás. A Kárpát-medencei felsőoktatási rendszerek másik közös jellemzője a felsőoktatási piac bővülése. „Ez egyrészt jelenti a többségi és magyar nyelvű képzések közötti konkurenciát, ám a 2000-es évektől hangsúlyosabban megjelentek az egy országon belüli magyar–magyar párhuzamos képzések, illetve piaci versengések is. A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem magyar nyelvű képzéseinek is új lendületet adott, hasonlóképpen az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Karának létrehozását is értelmezhetjük úgy, mint a helyi magyar nyelvű felsőoktatási piac versengésének egyik legújabb állomását (CSETE ET AL 2010: 139).” Szlovákiában a nyitrai Közép-európai Tanulmányok Kara létrehozását szinte párhuzamosan követte a Selye János Egyetem.

A magyar–magyar kapcsolatok statisztikailag gyakoribbak a felsőoktatási intézmények között, részben a határon túli intézmények alacsony számának, részben az intézmények által végzett képzések, tevékenységek sokféleségének okán. Néhány – az intézményfenntartó expanziót felismerő – magyarországi felsőoktatási intézmény határon túlra kihelyezett tagozata az 1990-es években sajátos hálózatot alkotott. „Az ezredforduló után a magyarországi anyaintézményről leválva az ilyen tagozatok egy része önállósult, például a komáromi Selye János Egyetemet és a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Tanárképző Főiskolát lehet említeni” (CSETE ET AL 2010: 142). Egyre több magyar oktatási intézmény ismeri fel az egész Kárpát-medencére kiterjedő hálózatok létrehozásában rejlő lehetőséget. A kapcsolat-, illetve hálózatépítés jó példája, „hogy a Magyar Rektori Konferencia résztvevői, állandó meghívotti státuszú tagjai a magyar

állam támogatásával a szomszédos országokban létrehozott felsőoktatási intézmények képviselői” (CSETE ET AL 2010: 142–143).

AZ INTERJÚK FŐBB EREDMÉNYEI – A MAGYARORSZÁGI FELSŐOKTATÁS HELYZETE

A vizsgálat időszakában az *ágazatirányítás* a fenntartói jogokkal megmaradt az Emberi Erőforrások Minisztériumában azzal, hogy az Innovációs és Technológiai Minisztériumból származnak az egyetemekhez jutó K+F források. A felsőoktatás finanszírozásához a forrást továbbra is a Pénzügyminisztérium adja. Az Emberi Erőforrások Minisztériumának 2019. augusztus 21-én tett sajtóközleménye szerint a kormány döntése alapján a felsőoktatás irányítása 2019. szeptember 1-től azonban átkerült az Innovációs és Technológiai Minisztériumhoz. A döntés értelmében, az innováció lehetőségeinek birtokában Magyarország versenyképessége jelentősen növekedhet a felsőoktatásnak az Innovációs és Technológiai Minisztériumba kerülésével.

Egyes szakmai szervezeti képviselők véleménye szerint az ágazat súlyának csökkenése jellemző, amely nyilvánvalóan abban, hogy az érdekérvényesítő képessége a kormányon belül kisebb, mint korábban. Ezen szereplők egy önálló oktatási minisztérium felállításában látnak a megoldást. Mások az ágazat súlyának növekedését egyfajta felsőoktatás-barát hangulat és környezet megteremtésétől várják.

A felsőoktatás-politikák egyeztetésébe bevont szervezetek (az ún. *köztes szervezetek*) szerepével kapcsolatban a gyakorlat az, hogy a fontosabb stratégiai kérdésekben (pl. szaklétesítés) kikéri a köztes szervezetek (a Magyar Rektori Konferencia, a Felsőoktatási Tervezési Testület és a Felsőoktatási Kerekasztal) véleményét. A felsőoktatás-politikák egyeztetésébe bevonják a Hallgatói Önkormányzatokat is, akikkel rendszeresen tanácskoznak, de csak a legitim módon megválasztott szervezeteket tekintik partnernek. A köztes szervezetek szerepének leértékelődéséről nem beszélhetünk, ugyanakkor természetesnek mondható, hogy amikor az állam erősebb, az állami aktivitás és az állami akarat determináltabb, akkor kisebb beavatkozási lehetőségük van a köztes szervezeteknek. A vonatkozó szakmai szervezet képviselője hozzátette, hogy

a Magyar Rektori Konferencia korábbi kitüntetett szerepének csökkenése a kancellári intézmény bevezetésével, ezzel együtt a rektorok súlyának csökkenésével hozható összefüggésbe. Ugyanakkor – ennek ellensúlyozásaként – van rendszeres konzultáció a kancellárokkal. Az, hogy jó néhány nagy egyetem eleve kivonta magát az együttműködésből és nem vesz részt a Rektori Konferencia munkájában, jól jelzi a szervezet súlycsökkenését. A szakszervezeti vonal képviselői szerint viszont a köztes szervezetek veszítettek súlyukból, s bizonyos értelemben látszattervekenység zajlik bennük. Úgy látják, hogy magasabban is pozícionálhatná a kormányzati oldal ezeket a fórumokat, hiszen ez bizonyos feszültségek feloldását is lehetővé tevő rendszer lehetne.

A *kancellári jogintézménnyel* kapcsolatban elmondható, hogy a bevezetésének kétségtelen eredménye, hogy sokkal stabilabb lett az intézmények gazdálkodása, sok szempontból észszerűsítéseket hozott be a rendszerbe, és a felesleges pénzkiramlásoknál igyekezett elzárni a csapokat. A kancellári rendszer hátulütője azonban, hogy csorbult az egyetemi autonómia, és a pénzügyi szemlélet lépett előre.

Az *egyetemek finanszírozása* most jobb helyzetben van, mint korábban. Részben azért, mert a költségvetési forrás is mutat növekményt (az elmúlt 8-9 évben majdnem 500 milliárd forint többletforrás került a rendszerbe, ami egyfelől inkább az ágazat súlyának a növekedését jelzi), de ennél is fontosabb az, hogy az egyetemek megjelennek a piacon, és onnan forrásokhoz tudnak jutni. Szeretnének speciális ösztöndíjakat is bevezetni: főként a műszaki, az agrár- és az informatikai területeken tanuló hallgatók számára. Tervezik a következő években annak a 15 milliárd forintnak a növelését is, ami odakerült a felsőoktatási intézményekhez kutatásfejlesztésre. A vonatkozó szakmai szervezet képviselője ugyanakkor megállapítja, hogy annak ellenére, hogy 2014-től pluszforrások jutnak a felsőoktatásba mind az állami források, mind az EU-s források tekintetében, a felsőoktatást továbbra is jellemzi az *alulfinanszírozottság*, a bizonytalanság, a hosszú távú tervezhetőség hiánya. Egy finanszírozási modell kidolgozása fontos lenne, amely kiszámítható, tervezhető és egyértelmű környezetet is teremtene.

Ahogy a magyarországi felsőoktatási rendszer jellemzőit taglaló fejezetben kifejtettük, az elmúlt évtizedben az állami *felsőoktatás hallgatói létszáma* és ösztöndíjas létszáma mintegy 30%-kal csökkent. Az interjúalanyok szerint is a hallgatói létszámcsökkenés hátterében legfőképpen demográfiai okok állnak. Emellett a beiskolázható hallgatók létszámának korlátozását, az egyetemekre való bejutáshoz szükséges ponthatárok megemelését, illetve bizonyos képzések önköltségessé tételét neveztek meg okként.

Az interjúalanyok elmondták, hogy középtávon meg fog jelenni az *oktatók hiánya* is. Több képzési területen is sok az idősebb oktató, és nehéz megtartani a fiatalokat. Ennek egyik oka a kevéssé kiszámítható felsőoktatási finanszírozási környezet, amelynek része az oktatók egzisztencia-teremtési nehézsége is. Az utánpótlás biztosításának nehézségei mellett egyfajta kontrasztelekció is érezhető, azaz nem a legkiválóbbak maradnak a felsőoktatásban. Az anyagi nehézségek következménye még az is, hogy az oktatók a munkaidejüknek nem száz százalékát töltik az intézményben, mert mellékes állás keresésére kényszerülnek. Ez pedig az oktatók kimerültségét eredményezi, amely a munkájukban minőségi romlást okozhat. Van azonban, aki azt mondja, hogy életkori szempontból megfelelő az oktatók összetétele, mert az egyetemi világban van egy folyamatos ki- és beáramlás, viszonylag nagy a mobilitás.

A *képzésekkel* kapcsolatban elmondható, hogy bár minden képzés nem tud felkészíteni az azonnali munkaerő-piaci kihívásokra, a diplomák értékét mutatja, hogy gyakorlatilag diplomás munkanélküliségről nem beszélhetünk. A fiatalok a diplomaszerezést követően pár hónap alatt el tudnak helyezkedni. A szakmai szervezetek szerint azonban sokkal rugalmasabb képzési portfólió alkalmazását kellene meghagyni az egyetemeknek annak érdekében, hogy rugalmasabban tudjanak reagálni a változásokra.

A képzési szerkezetet meghatározó *bolognai rendszerrel* kapcsolatban egybehangzó vélemény, hogy annak idején az átállás nem megfelelő szakmai megalapozással történt meg, és nem is volt zökkenőmentes: sok szakon csökkent az alapozó tárgyak oktatásának minősége, miközben túl sok ismeretanyag zsúfolódott a 3 éves képzésbe. Az alapképzések úgy kerültek bevezet-

tésre, hogy 3 vagy 3,5 éves képzésekbe sűrítették az ismeretanyagot, ami a gyakorlati tudás hiányát eredményezte, pedig ez elengedhetetlen a munkaerőpiac számára. Emellett felmerül a kérdés, hogy az alapképzések mennyire alapozzák meg a mesterképzést.

Az egyes képzési szintek közötti átmenet folyamata is még fejlesztésre szorul. Az átjárást rugalmasabbá kellene tenni. Szükséges lenne a BA és az MA közötti arány megváltoztatása is, azaz az MA legalább a BA felét el kellene, hogy érje. (Jelenleg a BA-n végzettek 30%-a megy tovább.)

Pozitív tendencia a *külföldi hallgatók számának növekedése* is, mert ezáltal növekednek az intézmények szabad felhasználású bevételei és az oktatók és az adminisztratív munkatársak nyelvi kompetenciái is. Ugyanakkor az intézmények egy része nincsen felkészülve a külföldi hallgatók vonzására az oktatási terhek növekedése és az infrastrukturális feltételek hiányossága miatt. A külföldi hallgatók számának növekedését elősegítendő, kiemelhető a kormány által finanszírozott Stipendium Hungaricum program, amely a teljes külföldi hallgatói létszám 16 százalékát biztosítja.

Az *egységes Kárpát-medencei oktatási tér* kialakítása mindenképpen szükséges. Ennek a szándéknak a ki-fejződése, hogy 2018-tól a Kárpát-medencei oktatással külön államtitkár foglalkozik, s Kárpát-medencei vonatkozásban működtetik a Határtalanul vagy a Makovecz programot. Az egyik szakmai szervezet vezetője jónak tartaná létrehozni a Közép-Európai Rektori Konferenciák Szövetségét, ami akkor lehetne igazán vonzó, ha a különböző együttműködési programok finanszírozását is meg tudná oldani. A szakember nehézségeket lát a Kárpát-medencei oktatási tér kibontakozásában is, s úgy érvel, hogy nagyon nagy különbségek mutatkoznak az egyes országok, nemzetrészek között a felsőoktatási intézmények és a magyarság helyzetét tekintve. Kérdéses tehát az, hogy hol, milyen mértékben lehet ezeket a folyamatokat előmozdítani.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Csekei László 2010. *Közös európai válasz a közös európai problémákra: a bolognai folyamat és az Európai Felsőoktatási Térség*. Felsőoktatási műhely, 2010. 1. sz. 9-22. Elérés: https://www.felvi.hu/felsooktatasi-muhely/folyoirataink/periodika/2010/2010_1_szam Utolsó letöltés ideje: 2019. április
- Csete Örs – Papp Z. Attila – Setényi János 2010. *Kárpát-medencei magyar oktatás az*

ezredfordulón. Ablonczy Balázs – Bárdi Nándor – Bitskey Botond (szerk.) *Határon túli magyarság a 21. században 2006–2008*. 125 – 165. Köztársasági Elnöki Hivatal, Budapest.

■ *Fokozatváltás a felsőoktatásban. Középtávú szakpolitikai stratégia 2016*. Cselekvési Terv 2016–2020. Emberi Erőforrások Minisztériuma, Budapest. https://www.kormany.hu/download/c/9c/e0000/Fokozatvaltas_Felsooktatásban_HONLAPRA.PDF

■ NSKI 2019a. *Nemzetstratégiai Kutatóintézet: Kutatások, vizsgálatok a felsőoktatásra és köznevelésre hatást gyakorló tényezők, tendenciák megismerése érdekében*. Kutatási jelentés. EFOP-3.10.1-17-2017-00002 Az oktatási struktúrák Kárpát-medencei makroregionális együttműködését támogató kutatások kutatási projekt 1. tevékenységcsoport 1. főtevékenység tanulmánya. Nemzetstratégiai Kutatóintézet 2019. kézirat

■ NSKI 2019b. *Nemzetstratégiai Kutatóintézet: A tanulók és hallgatók földrajzi mobilitását feltáró kutatások*. Kutatási jelentés. EFOP-3.10.1-17-2017-00002 Az oktatási struktúrák Kárpát-medencei makroregionális együttműködését támogató kutatások kutatási projekt 1. tevékenységcsoport 2. főtevékenység tanulmánya. Nemzetstratégiai Kutatóintézet 2019. kézirat

■ *Emberi Erőforrások Minisztériuma Felsőoktatásért Felelős Államtitkárság felsőoktatási intézményi adatai 2018*.

■ *Oktatási Hivatal Felsőoktatási Információs Rendszer (FIR) adatai 2019*. Elérés: https://www.oktatas.hu/felsooktatasi/kozerdeku-adatok/felsooktatasi_adatok_kozzetetele/felsooktatasi_statistikak Utolsó letöltés ideje: 2019. december

